

Instructie gespreksspel leermiddelen

Van goed naar beter

Inleiding

Leermiddelen zijn cruciaal voor zowel de leraar als de leerling. Maar hoe kunnen we samen zorgen voor een soepel en effectief proces rondom die leermiddelen, zodat je weloverwogen keuzes kunt maken over inhoud, techniek, kosten en organisatie? Dit gesprekspel laat zien wie er allemaal betrokken is bij het leermiddelenproces, welke taken en verantwoordelijkheden iedereen heeft, hoe de verschillende rollen met elkaar verbonden zijn en waar we dingen kunnen verbeteren. Speel het spel, praat met elkaar en verbeter jouw proces! Veel plezier!

Inhoud van het spel

- ▶ 1 spelbord
- ▶ 10 spelerskaartjes *Fasen en rollen leermiddelenprocessen*
- ▶ 1 zakje met 10 pionnen
- ▶ Handleiding *Instructie gesprekspel leermiddelen*
- ▶ 1 *Invultabel rollen leermiddelenproces PO/VO* (digitaal of geprint)

Verder nodig: (telefoon met) fotocamera

Opbrengsten

Tijdens dit spel voer je gesprekken over het leermiddelenproces bij jou op school of binnen jouw bestuur. Je kiest samen een perspectief: gaat het over het kiezen van leermiddelen, of het inkopen, of juist de implementatie? Hierdoor krijg je

niet alleen meer inzicht in hoe dat proces verloopt, maar ook wie erbij betrokken zijn vanuit welke rol en taak, hoe rollen en verantwoordelijkheden zich tot elkaar verhouden en in hoeverre die elkaar nodig hebben in het proces. De uitkomsten kun je gebruiken om je proces en de rollen aan te scherpen. Idealiter is het leermiddelenproces ook beschreven in het leermiddelenbeleid. Zo is voor alle betrokkenen helder hoe processen lopen en wie wat op welk moment doet.

Met wie speel je dit spel?

Je speelt dit spel met degenen die betrokken zijn bij (een onderdeel van) het leermiddelenproces. Er zijn drie spelvarianten beschreven, maar wellicht verzinnen jullie ook je eigen variant!

Variant 1: met verschillende rollen binnen de school

Je wilt de rollen, verantwoordelijkheden en samenwerking binnen het leermiddelenproces op jouw school helder krijgen, om de inrichting van het proces met rolverdelingen te verbeteren dan wel te optimaliseren.

Je speelt deze variant met de verschillende rollen binnen jouw school, die betrokken zijn bij (een onderdeel van) het leermiddelenproces. Je speelt samen rondom één spelbord.

Variant 2: met gelijke rollen van verschillende scholen

Bij deze variant is het startpunt je eigen rol in het leermiddelenproces en hoe je je daarin verhoudt tot andere betrokken rollen op je school. Je speelt het spel met meerdere deelnemers van verschillende scholen met dezelfde rol, bijvoorbeeld allemaal schoolleiders, of allemaal IB'ers. Tijdens het spel introduceert elke school per ronde een situatie, vergezeld van een specifieke interviewvraag. Waar loop jij tegenaan in het leermiddelenproces of een specifieke rol hierin? Welke rol vormt voor jou een stoorzender en waarom? Je collega's van de andere scholen, bijvoorbeeld binnen je bestuur, lichten toe hoe zij hun rol invullen en helpen je met je interviewvraag. Je speelt samen rondom één spelbord.

Variant 3: met gelijke rollen binnen jouw bestuur, meerdere spelborden

Bij deze variant ga je het leermiddelenproces op de verschillende scholen binnen je bestuur bespreken. Het doel hiervan kan zijn om van elkaar te leren, zodat ieder zijn leermiddelenproces met rollen kan optimaliseren, maar ook dat het leermiddelenproces overal op dezelfde manier wordt ingericht. Je speelt het met gelijke rollen binnen jouw bestuur. Ieder heeft zijn eigen spelbord.

Let op: voor deze variant heb je meerdere spel-pakketten nodig. Je kunt deze downloaden op kennisnet.nl en printen. Je moet wel zelf extra pionnen regelen.

De rollen

In het spel worden de verschillende rollen binnen het leermiddelenproces aangegeven met pionnen in diverse kleuren. Hiernaast vind je een lijst van de rollen voor in het primair en het voortgezet onderwijs. Sommige namen van rollen kunnen anders zijn dan wat je op jouw school gewend bent. Daarom is er een beschrijving van benamingen die ook voorkomen voor ongeveer dezelfde rol of welke functie(s) hieronder valt. Voel je vooral vrij hier aanpassingen in te doen tijdens het spelen van het spel en een rol toe te voegen (roze en paars). Het is ook mogelijk dat één persoon twee of meer rollen vervult.

	Rollen PO*	Hier vallen ook onder:
Zwart	Bestuurder	
Groen	Schoolleider	Directeur
Blauw	(bovenschools) ICT'er	Applicatiebeheerder
Geel	Leerkracht	
Oranje	Leerling	
Bruin	Inhoudelijk expert	Reken/taalexpert, HB-specialist, RT'er.
Wit	IB'er	
Rood	Werkgroepvoorzitter: de trekker van de werkgroep ingesteld om een nieuw(e) leermiddel(enmix) te kiezen	Leerteamvoorzitter
Paars	...	...
Roze	...	...

	Rollen VO*	Hier vallen ook onder:
Zwart	Bestuurder	
Groen	Schoolleider	
Blauw	(bovenschools) ICT'er	Applicatiebeheerder
Geel	Docent	
Oranje	Leerling	
Bruin	Beleidsadviseur	
Wit	Leermiddelencoördinator: focus op uitvoeren administratieve en organisatorische taken	
Rood	Leermiddelenadviseur: focus op advies m.b.t. leermiddelen zelf (aanbod), keuzecriteria etc.	
Paars	Teamleider	Voorzitter vaksectie
Roze	...	...

* Pas je de rollen aan of voeg je een rol toe, denk er dan ook aan de **Invultabel rollen PO/VO** aan te passen.

Instructie **Van goed naar beter**

Variant 1: met verschillende rollen binnen de school

Speel het spel met alle betrokkenen bij (een deel van) het leermiddelenproces binnen je school, met als doel het proces te verbeteren.

Doel

Als team van betrokkenen bij het leermiddelenproces binnen jouw school, maak je inzichtelijk wat de rollen en verantwoordelijkheden zijn en in welke mate ze bijdragen aan een efficiënt en effectief leermiddelenproces. Hierdoor kan de samenwerking worden verbeterd en kunnen rollen, verantwoordelijkheden en stappen in het leermiddelenproces duidelijker worden gedefinieerd en gefaciliteerd.

Nodig

- ☐ 1 spelbord
- ☐ 1 setje pionnen
- ☐ 1 spelerskaart *Fasen en rollen leermiddelenprocessen* per deelnemer
- ☐ 1 *Invultabel rollen leermiddelenproces PO/VO* (digitaal of geprint)

Vorbereiding

1. Leg het spelbord in het midden van de tafel.
2. Spreek af wie de (technisch) *gespreksleider* is.
3. Spreek af wie de *notulist* is. De notulist noteert eventuele besluiten, opvallende punten om verder uit te diepen en/of actiepunten. Idealiter heeft deze persoon geen actieve rol in het gesprek.
4. Spreek af of je het in spel de *huidige* situatie of de *gewenste* situatie bespreekt. Beide kun je ook na elkaar spelen.
5. Spreek af wat er in het midden van het spelbord staat, in de oranje cirkel. Dit wordt het perspectief van het spel. Het kan gaan om het kiezen van leermiddelen, waarbij het eindigt met de daadwerkelijke keuze, of misschien alleen om de fase van het inkopen/aanbesteden.

Let op: hoe breder het perspectief, hoe lastiger het wordt de rollen (pionnen) op het spelbord (t.o.v. het gekozen proces) te plaatsen!

6. Je kiest de pion die bij jouw rol hoort. Dubbelrollen kunnen voorkomen, kies dan meerdere pionnen. De pionnen van de rollen die niet aan tafel aanwezig zijn, zet je naast het spelbord.

Stap 1 – Waar sta je?

In deze stap plaats je alle rollen rondom het leermiddelenproces (de middenstip).

1. Bepaal voor jezelf hoe intensief je betrokken bent bij het gekozen leermiddelenproces (het eerder bepaalde perspectief).
2. Zet om de beurt je pion op één van de ringen, dichtbij of verder weg van het midden. Hoe intensiever je betrokken bent, hoe dichter je bij de middenstip staat. Terwijl je hem plaatst, licht je aan de andere deelnemers toe waarom je je pion exact daar plaatst.
3. Heb je meerdere rollen, plaats en licht dan toe per rol.

Heeft iedereen zijn pion neergezet en toegelicht? Ga dan naar stap 2.

Stap 2 – Samenwerken en versterken

In deze stap bespreek je hoe je ten opzichte van elkaar staat rondom het leermiddelenkeuzeproces. Werk bij toerbeurt.

1. Kijk hoe jouw rol staat ten opzichte van de andere geplaatste rollen en maak de afstand groter of kleiner, maar blijf binnen je eigen ring.
2. Licht de nieuwe positie toe: bespreek hoe de rollen elkaar versterken of waar je afstand voelt en waarom. Denk in de laatste situatie samen na over oplossingsrichtingen. De notulist noteert deze, inclusief eventuele acties om het leermiddelenproces en de samenwerking hierin te verbeteren (zie voorbeeld in het kader).

Stap 3 – Maak het bord compleet

In deze stap plaats je de overige pionnen op het spelbord en maak je het plaatje van de huidige of de gewenste situatie compleet.

1. Bespreek waar je de overige pionnen (de rollen die niet aan tafel zitten) wilt plaatsen:
 - ▶ Bij welk onderdeel van het leermiddelenproces is deze rol betrokken?
 - ▶ Hoe draagt deze rol optimaal bij aan het leermiddelenproces?

Voorbeeld 1:

In jouw ring staan nog één of meer andere rollen. Zet de pionnen naast elkaar, nog steeds in dezelfde ring, als je denkt: we werken goed samen (ook al zijn we het soms grondig oneens met elkaar), de andere rol versterkt mij in mijn rol, we hebben een positieve invloed op het proces van het gekozen perspectief. Zet jouw pion aan de andere kant van het midden (creëer een grotere afstand tot een andere pion) als de samenwerking nog niet positief bijdraagt aan het proces van het gekozen perspectief, of als je de ander als stoorzender ervaart.

Voorbeeld 2:

Een andere rol staat in aan aansluitende ring. Zet de pionnen direct achter elkaar als je denkt: we werken goed samen (ook al zijn we het soms grondig oneens met elkaar), de andere rol versterkt mij in mijn rol, we hebben een positieve invloed op het proces van het gekozen perspectief. Elke pion blijft in de ring staan waar hij geplaatst is tijdens stap 2. Zet jouw pion aan de andere kant van het midden als de samenwerking nog niet positief bijdraagt aan het proces van het gekozen perspectief, of als je de ander als stoorzender ervaart.

Stap 4 – Afronding

De rollen in het leermiddelenproces zijn inzichtelijk gemaakt en besproken.

1. Maak een foto van het spelbord.
2. Bespreek de tabel *Rollen leermiddelenkeuzeproces*, met name de laatste kolom, en verwerk dit in je leermiddelenbeleid.

Meer over het leermiddelenbeleid:

<https://kn.nu/aan-de-slag-met-leermiddelenbeleid>

3. Maak vervolgspraken. Bijvoorbeeld:
 - ▶ De notulist benoemt alle verbeterpunten die genoteerd zijn tijdens het gesprek en je spreekt heel concreet af: wie pakt wat wanneer op?
 - ▶ Op welk moment of in welke setting ga je dit spel nog een keer spelen, en waarom?
 - ▶ Welke terugkoppeling vindt plaats naar aanleiding van dit gesprek: wat en aan wie?
4. Bepaal of je het spel nog een keer wilt spelen (nu of een andere keer). Als je net de huidige situatie in kaart hebt gebracht, kan het waardevol zijn ook de gewenste of toekomstige situatie in kaart te brengen. Deze spelronde verloopt sneller dan de eerste, omdat de gesprekken over mogelijke verbeteringen al gevoerd zijn.

Variant 2: met gelijke rollen van verschillende scholen

Speel het spel met gelijke rollen, vanuit één casus met interviewvraag.

Doel

Als collega's met gelijke rollen maar vanuit verschillende scholen, krijg je met deze spelvariant meer inzicht in de invulling van één specifieke rol en bespreek je een concrete casus, met interviewvraag, die één school inbrengt. De deelnemers:

- ▶ krijgen meer zicht op hun eigen rol en hoe deze op de andere scholen wordt ingevuld,
- ▶ zien hoe het leermiddelenproces op een collegaschool eruitziet (degene die de casus inbrengt), en
- ▶ kunnen helpen een oplossing te vinden voor het probleem of dilemma, de interviewvraag, vanuit de casus.

Nodig

- ☐ 1 spelbord
- ☐ 1 setje pionnen
- ☐ 1 spelerskaart *Fasen en rollen leermiddelenprocessen* per deelnemer

Vorbereiding

1. Leg het spelbord in het midden van de tafel.
2. Spreek af wie de (technisch) *gespreksleider* is.
3. Spreek af wie de *notulist* is. De notulist noteert eventuele besluiten, opvallende punten om verder uit te diepen en/of actiepunten. Idealiter heeft deze persoon geen actieve rol in het gesprek.
4. Spreek af wiens casus centraal staat. Je kunt meerdere casussen achter elkaar spelen, afhankelijk van hoeveel tijd je hebt.
5. Spreek af wat er in het midden van het spelbord staat, in de oranje cirkel. Dit wordt het perspectief van het spel. Het kan gaan om het kiezen van leermiddelen, waarbij het eindigt met de daadwerkelijke keuze, of misschien alleen de fase van het inkopen/aanbesteden.
Let op: hoe breder het perspectief, hoe lastiger het wordt de rollen (pionnen) op het spelbord (t.o.v. het gekozen proces) te plaatsen!

Stap 1 – Wat is de huidige situatie op de gekozen school (de casus)?

1. De deelnemer die de casus en interviewvraag inbrengt, kiest de pionnen van de rollen die vertegenwoordigd zijn in zijn/haar school in het leermiddelenproces. Dubbele rollen kunnen voorkomen, kies dan meerdere pionnen (stapelen mag). De pionnen van de rollen die niet betrokken zijn bij het leermiddelenproces, zet je naast het spelbord.
2. Zet alle rollen neer op één van de ringen op het spelbord, dichtbij of verder weg van het midden, al naar gelang deze rol meer of minder actief betrokken is bij het gekozen leermiddelenproces (het eerder vastgestelde perspectief). Is deze rol bij meerdere onderdelen betrokken of juist heel intensief op één onderdeel, dan zet je die dicht bij het midden. Licht mondeling toe aan alle deelnemers wat elke rol doet, en waarom je een rol juist op die plek op het spelbord hebt geplaatst.
3. Als je klaar bent met het plaatsen van de pionnen, stel je je interviewvraag aan de groep deelnemers.

Stap 2 – Doorvragen en reageren

1. Nu krijgt elke deelnemer een beurt waarin hij/zij:
 - ▶ toelicht hoe hij/zijn rol op zijn/haar school invult (verschilt dat van de casushouder?),
 - ▶ een aanvullende vraag kan stellen, mocht de interviewvraag niet helder genoeg zijn.
2. Hierna krijgt elke deelnemer weer een beurt om een antwoord of oplossingsrichting te bieden n.a.v. de interviewvraag.

Stap 3 – Afronding

Als elke deelnemer gereageerd heeft, is het de beurt aan de casushouder om te reageren: heb je iets aan de reacties? Waarom wel of niet? Denk eens door: bieden de reacties inspiratie om iets te veranderen aan jouw eigen rol of verhouding tot een andere rol?

Variant 3: met gelijke rollen binnen jouw bestuur, meerdere spelborden

Speel het spel met deelnemers met gelijke rollen binnen je bestuur: leer van elkaar of ontwerp samen een uniform leermiddelenproces met heldere rolverdeling.

Doel

Als deelnemers van verschillende scholen maak je visueel wat in de huidige situatie binnen ieders school de rollen en verantwoordelijkheden zijn en in welke mate ze bijdragen aan een efficiënt en effectief leermiddelenproces. Op basis van het gesprek daarover:

- ▶ brengt ieder voor zijn eigen school de gewenste situatie in beeld, om daar vervolgens in zijn eigen school mee aan de slag te kunnen gaan *of*
- ▶ werk je vervolgens samen toe naar een eenduidig leermiddelenproces.

Nodig

- ❑ 1 spelbord per deelnemer en 1 extra (extra spelborden te printen via [Kennisnet.nl](https:// Kennisnet.nl))
- ❑ 1 setje pionnen per deelnemer (zelf bijbestellen/verzamelen)

- ❑ 1 spelerskaart *Fasen en rollen leermiddelenprocessen* per deelnemer (10 stuks aanwezig in de doos, extra spelerskaarten te printen via [Kennisnet.nl](https:// Kennisnet.nl))
- ❑ 1 *Invultabel rollen leermiddelenproces PO/VO* per deelnemer (digitaal invullen op je computer, beschikbaar via [Kennisnet.nl](https:// Kennisnet.nl))

Vorbereiding

1. Zorg dat iedereen zijn eigen spelbord en setje pionnen heeft.
2. Zorg dat iedereen een invultabel (digitaal of op papier) en een spelerskaart *Fasen en rollen leermiddelenprocessen* voor zich heeft.
3. Spreek af wie de (technisch) *gespreksleider* is.
4. Spreek af wie de *notulist* is. De notulist noteert eventuele besluiten, opvallende punten om verder uit te diepen en/of actiepunten. Idealiter heeft deze persoon geen actieve rol in het gesprek.

5. Spreek af wat er in de oranje cirkel in het midden van het spelbord staat. Dit wordt het perspectief van het spel. Dit kan specifiek het kiezen van leermiddelen zijn (dat eindigt met de daadwerkelijke keuze) of misschien wel alleen de fase van het inkopen/aanbesteden. Hoe breder het perspectief, hoe lastiger het wordt de rollen (pionnen) op het spelbord (ten opzichte van het gekozen proces) te plaatsen!
6. Bepaal samen:
 - ▶ of je streeft naar een uniforme invulling van de rollen in het leermiddelenproces dat ieder volgt op zijn eigen school, of
 - ▶ dat je het spel speelt om van elkaars leermiddelenproces te leren, zodat ieder zijn eigen leermiddelenproces met rolleninvulling op school kan verbeteren.

Stap 1 – Wat is de huidige situatie?

In deze stap plaats je voor je eigen school en de gekozen situatie alle rollen rondom het gekozen leermiddelenproces.

1. Ieder kiest de pionnen van de rollen die vertegenwoordigd zijn in zijn/haar school in het leermiddelenproces. Dubbele rollen kunnen voorkomen, kies dan meerdere pionnen. De pionnen van de rollen die niet betrokken zijn bij het leermiddelenproces, zet je naast je eigen spelbord.

2. Bepaal per rol (pion) hoe intensief deze betrokken is in het gekozen leermiddelenproces.
3. Zet alle rollen neer op één van de ringen op het spelbord, dichtbij of verder weg van het midden, naargelang deze rol meer of minder actief betrokken is bij het gekozen leermiddelenproces (het eerder vastgestelde perspectief). Is deze rol bij meerdere onderdelen betrokken of juist heel intensief op één onderdeel, dan zet je die dichter bij het midden.
4. Ieder vult de tabel in voor zijn eigen school.
5. Zijn alle rollen rollen geplaatst? Maak een foto van je spelbord.

Heeft iedereen zijn pionnen neergezet en de foto gemaakt? Ga dan naar stap 2.

Stap 2 – Wie staat waar?

In deze stap bekijk en bespreek je per ronde één rol. Bij elke rol bespreek je de verschillen tussen de spelborden. Vragen die je per rol kunt beantwoorden zijn:

1. Welke *taken/verantwoordelijkheden* heeft deze rol in het leermiddelenproces in jouw school? Wat zijn de verschillen tussen de scholen?
2. Kijk naar de verschillen in *plaatsing van dezelfde rol* op de verschillende spelborden, laat de verschillen toelichten en vraag door.

Ieder vult de tabel in op basis van de gezamenlijk besproken taken en verantwoordelijkheden.

Stap 3 – Wat is de gewenste situatie?

In deze stap zijn er twee mogelijkheden. Als je deze variant speelt, puur *om van elkaar te leren en je eigen leermiddelenproces te verbeteren*, kun je verder op de volgende manier:

- ▶ Verplaats je pionnen waarvan je een wijziging in je gewenste leermiddelenproces verwacht.
- ▶ Verschuif op basis van de gesprekken in stap 2 de rollen, dichtbij of verder weg van het midden, naargelang deze rol meer of minder actief betrokken is bij een bepaald onderdeel van het leermiddelenproces.
- ▶ Bespreek met elkaar wie welke wijzigingen heeft aangebracht en waarom.
- ▶ Maak een foto van je spelbord.
- ▶ Vul de tabel aan met gewenste verbeteringen, zodat je duidelijk ziet wat je op je eigen school wilt gaan aanpakken. Verbeteringen die niet in een rol of verantwoordelijkheid zitten, maar in het proces zelf, kun je apart noteren.

Als je deze variant speelt om *samen tot één uniforme invulling van rollen in het leermiddelenproces te komen*, kun je verder op de volgende manier:

Je gaat verder met het spelbord in het midden van de tafel. Dit is nu nog leeg.

- ▶ Verdeel de set pionnen behorende bij dit spelbord over de deelnemers, ook de pionnen die bij geen enkele deelnemer een plek hebben gekregen op het spelbord!
- ▶ Per rol (pion) neemt één deelnemer de leiding over het gesprek. Het gesprek per rol heeft als doel samen te besluiten
 - ▷ waar de rol in de gewenste situatie past ten opzichte van het leermiddelenproces (de middenstip) en
 - ▷ de rol te verduidelijken door taken en verantwoordelijkheden op te sommen. De notulist noteert deze in de invultabel voor de gewenste uniforme invulling.
- ▶ Extra uitdagend! De rol(len) die eerder geen plek had(den) op een van de spelborden in de huidige situatie, worden ook besproken. Heeft de rol bewust geen plek in het leermiddelenproces? Is het toch wenselijk, en zo ja waarom?

Stap 4 – Afronding

De rollen in het leermiddelenproces zijn inzichtelijk gemaakt en besproken en je hebt een voor jouw eigen schoolsituatie of gezamenlijk (schooloverstijgend) gewenste opstelling gemaakt.

1. Maak een foto van het (nieuwe) spelbord.
2. De notulist deelt de genoteerde aandachtspunten of acties met de groep. Zorg dat hieraan concrete acties worden gekoppeld (wie doet wat wanneer).
3. Maak vervolgspraken. Bijvoorbeeld:
 - ▶ Op welk moment en in welke setting ga je dit spel (eventueel in een andere variant) nog een keer spelen, en waarom?
 - ▶ Welke terugkoppeling vindt plaats naar aanleiding van dit gesprek: wat en aan wie?
 - ▶ Maak afspraken (op je eigen school of overkoepelend) hoe de gewenste situatie wordt verwerkt in het leermiddelenbeleid. Heb je nog geen leermiddelenbeleid? Ga er dan zeker nu mee aan de slag!

Meer over het leermiddelenbeleid:

<https://kn.nu/aan-de-slag-met-leermiddelenbeleid>

